

JAK RADZIĆ SOBIE Z FAKE NEWSAMI?

1. Czytaj nie tylko nagłówki i leady

- ✓ Nie sugeruj się nagłówkami. To najłatwiejszy sposób na dezinformację. Twórcom fake newsów łatwiej zmienić sam nagłówek, niż spójnie napisać cały artykuł.

2. Uważaj na emocjonalny język i manipulację

- ✓ Czy tekst budzi Twoje silne emocje? Czy historia jest bardzo brutalna? Czy autor używa mocnych określeń, wplata dużo wykrzykników? Wymyślanie fałszywych informacji jest niezwykle łatwe – a im więcej emocji budzą, tym częściej są udostępniane.
- ✓ Jeśli jakaś informacja albo cytata z czyjejs wypowiedzi Cię oburzył, koniecznie sprawdź, czy inne źródła też podają tę informację.

3. Uważaj na swoją własną stronniczość

- ✓ Pamiętaj, że najbardziej lubimy te historie, które potwierdzają naszą wizję świata. Twórcy fake newsów korzystają z tego nagminnie.
- ✓ Cały czas patrz na siebie trochę z boku i zadawaj sobie pytanie: czy to jest prawdziwe, czy po prostu chcę, żeby to było prawdziwe? I odwrotnie: nie odrzucaj z góry informacji, które nie pasują do Twojej wizji świata.
- ✓ Fake newsy to często teorie niemożliwe do zweryfikowania. Przy ich ocenianiu kieruj się zdrowym rozsądkiem.

4. Przeprowadź z informacją wywiad tak, jakby była osobą

- ✓ Pamiętaj – wystarczy, że jeden element jest podejrzany albo nieprawdziwy, żeby zmienić się kontekst. Wraz z kontekstem zmienia się cała wypowiedź.
  1. **ŹRÓDŁO** – kto to powiedział?
  2. **CZAS I DATA** – czy to się wydaje możliwe? Czy jest spójne?
  3. **MIEJSCE** – czy to się stało tam, gdzie powiedzieli, że się stało?
- ✓ Sprawdź, czy informacja jest spójna z innymi znalezionymi w sieci. Autorzy fake newsów często nie przejmują się tym, że informacje przeczą sobie nawzajem.

5. Sprawdź źródło i autora postu

- ✓ Zwróć uwagę na URL stron, z których pochodzi informacja. Dużo stron podszywa się pod prawdziwe i znane źródła (oryginał: abcnews.go.com; fałszywa strona: abcnews.com.co)
- ✓ Zobacz, kto jest autorem postu. Profil autora może dużo powiedzieć o wiadomości, którą czytasz. Co autor wcześniej publikował? Jak często? Na jakie tematy?
- ✓ Jeśli post jest przekazany dalej, sprawdź, kto zamieścił tę historię jako pierwszy. Jaki jest związek autora z historią? Czy autor postu był na miejscu zdarzenia? Skąd wzięł swoje informacje? Skąd post został nadany?
- ✓ Kiedy konto Twojego źródła zostało utworzone? Sprawdź nazwę użytkownika i znajdź jego inne konta. Możesz wykorzystać następujące narzędzia:
  - Spokeo
  - Whitepages
  - Pipl
  - Accurint
  - Who.is
  - Facebook
  - LinkedIn

6. Sprawdź czy zgadza się miejsce zdarzenia

- ✓ Jeśli autor twierdzi, że był osobiście na miejscu zdarzenia, sprawdź, jaki jest związek źródła/autora z tym miejscem. Czy jest prawdopodobne, żeby osoba pisząca wiadomość naprawdę się tam znalazła? Czy inne informacje, które opublikowała, to potwierdzają? Czy można sprawdzić geolokalizację źródła? W tym celu wykorzystaj:
  - Google earth
  - Streetview
  - Wikimapia
- ✓ Zwróć uwagę, czy film lub zdjęcie są autentyczne. Czy na pewno przedstawiają miejsce zdarzenia? Czy nie ma takiej pewności? Czy tablice rejestracyjne, znaki, napisy na witrynach sklepowych pokazują z jakiego kraju/miejsca pochodzi zdjęcie? Czy na filmikach słychać akcent – jeśli tak to jaki?

7. Sprawdź czy zgadza się czas

- ✓ Koniecznie sprawdź, czy zdjęcia lub filmy pojawiają się po raz pierwszy w kontekście tej historii. Autorzy fake newsów stosunkowo często korzystają ze zdjęć znalezionych w internecie. Wykorzystaj narzędzia do poszukiwania oryginałów zdjęć:
  - Reverse image search
  - TinEye
- ✓ Sprawdź też, czy informacja o czasie pokrywa się z innymi szczegółami: np. jak pada cień, jaka jest pora roku, jak ubrani są ludzie. Wykorzystaj do tego:
  - Wolfram alpha
  - Find my shadow
- ✓ Jeśli wciąż nie masz pewności, sprawdź źródło zdjęcia:
  - Jeffrey's exif viewer

8. Pamiętaj, że zdjęcia i filmy też można łatwo zmienić

- ✓ Fałszywe zdjęcia są bardzo popularnym narzędziem manipulacji. Autorzy fake newsów często wykorzystują sfalszowane zdjęcia (Photoshop).
- ✓ Pamiętaj, że osadzenie zdjęcia w fałszywym kontekście lub dodanie nieprawdziwego opisu pod zdjęciem to też rodzaj manipulacji.
- ✓ Filmy zwykle traktujemy jako dużo bardziej wiarygodne źródło informacji niż tekst czy nawet zdjęcie. Dużo rzadziej je sprawdzamy, a to błąd. Tak jak w przypadku zdjęć, pamiętaj, że kontekst jest kluczowy!

9. Zweryfikuj historię w innych źródłach

- ✓ Większość sprawdzonych informacji publikowana jest w wielu różnych mediach. Jeśli wiadomość wydaje się być podejrzana, sprawdź jakie jeszcze media ją opublikowały.

10. Zastanów się zanim udostępnisz dalej

- ✓ Siłą fake newsów tworzą ci, którzy udostępniają je dalej. Każde dalsze udostępnienie to uwiarygodnienie historii. I tak plotka zamienia się w pewną informację.

FAKE NEWSY – OGÓLNE ZASADY:

- ❖ Dominują w nich obrazki/zdjęcia oraz krótki tekst.
- ❖ Przekaz jest silnie nacechowany emocjonalnie: wykorzystuje mowę nienawiści, pokazuje brutalne, poruszające sceny i obrazy.
- ❖ Często udają przekaz z pierwszej ręki.
- ❖ Wykorzystują ogólnie znane prawdy i przekonania.
- ❖ Często ukazują półprawdę, przeinaczają fakty w taki sposób, że nie można się zorientować gdzie się zaczyna, a gdzie kończy informacja sprawdzona. Opierają się na założeniu, że częściowa prawda potwierdza prawdziwość całości.
- ❖ Czasem opisują prawdziwe zdarzenia, ale zmieniają ich kontekst.
- ❖ Prawie zawsze zawierają zdjęcia lub filmy, co pomaga szybko zwiększyć zasięg:
  - 60% szybciej procesujemy informacje graficzne;
  - 94% więcej udostępnień mają te posty, które zawierają duże zdjęcia (w porównaniu do tych, które mają małe obrazy);
  - 2 razy więcej polubień zyskują te posty, które zawierają grafikę.
- ❖ Nie informują o tym, że podana informacja może nie być pewna.
- ❖ Unikają niuansów i różnych punktów widzenia.